

PRAVNI STANDARDI IMISIJSKEGA PRAVA

Ksenija Zeilhofer Orehek,

*univerzitetna diplomirana pravnica, magistrica pravnih znanosti,
okrožna sodnica, dodeljena na Vrhovno sodišče Republike Slovenije*

1. UVOD

Za pravne standarde je značilno, da zakonodajalec v dispoziciji pravne norme ne uporabi povsem določenih pojmov, temveč opredeli le bistvo, to je okvir pojma, natančnejšo določitev pa prepusti tistemu, ki bo normo uporabljal.¹ Prav tu pa mora sodnik določiti vsebino pravnega standarda in s tem zapolniti zgornjo premiso, saj jo bo lahko šele na podlagi take dopolnitve primerjal s konkretnim dejanskim stanjem.² Zato pravimo, da s tem opravlja funkcijo zakonodajalca, a le za določen primer.

Namen tega prispevka je osvetliti pomen in vlogo pravnih standardov na področju imisijskega prava, kot so: *krajevno običajna mera*, *vir nevarnosti*, *škodna nevarnost*, *večja škoda* ipd. Razvoj tehnologije, zlasti pa kritičen odnos družbe do imisij narekujejo vse večjo potrebo po njihovem zapolnjevanju in nadgrajevanju. V primerljivih pravnih ureditvah so ti standardi urejeni enotno, zaradi česar je njihova uporaba manj težavna. Pri nas pa razdrobljenost in številnost teh standardov povzroča v praksi nejasnosti in težave. Prav zato bi bil na področju imisij potreben premik v naši civilnopravni zakonodaji.

2. KRAJEVNO OBIČAJNA MERA V SOSEDSKEM PRAVU

Stvarnopravni zakonik (SPZ)³ v prvem odstavku 75. člena med kriteriji prepovedanih imisij določa, da mora lastnik nepremičnine opuščati dejanja in odpravljati vzroke, ki izvirajo iz njegove nepremičnine in otežujejo uporabo

¹ G. Kušej, nav. delo, str. 128.

² B. Sajovic, nav. delo, str. 118.

³ Ur. l. RS, št. 87/02, 91/13.

drugih nepremičnin čez mero, ki je glede na naravo in namen nepremičnine ter glede na krajevne razmere običajna, ali povzročajo znatnejšo škodo. Kot prepovedane imisije označuje tudi motnje s posebnimi napravami, ki so brez posebnega pravnega naslova (drugi odstavek istega člena).

Pojem običajna mera (v sodni praksi se pojavlja tudi kot običajna meja) je pravni standard, ki se nanaša tako na naravo in namen prizadete nepremičnine kot na krajevne razmere. Naša sodišča pri oceni prvega kriterija upoštevajo namembnost in uporabo nepremičnine.⁴

Tudi v nemškem pravu je pri presoji krajevno običajne mere bistvenega pomena, kolikšno je območje namenske rabe prostora in ali vpliv presega dopustno predpostavljeno mejo ali ne. Navedeno dopušča določene izjeme, vendar pa omogoča poenoteno razumevanje krajevno običajnih motenj. Presojanje teh temelji na primerjavi uporabe moteče (ne pa motene) nepremičnine z drugimi v okolici (t. i. *Geprägetheorie*).⁵ Pravni teoretik Säcker v zvezi s tem meni, da bi že izdano uporabno dovoljenje industrijskemu obratu lahko pomenilo indic krajevne običajnosti, takšno vlogo pa bi lahko imela tudi sprememba namembnosti zemljišča.⁶

V naši sodni praksi na oceno krajevno običajne mere vpliva tudi, ali se nepremičnina uporablja za gospodarske namene ali za bivanje.⁷ Glasnejša glasba bo na primer manj obremenilna za nepremičnino, v kateri je gostinski lokal, kot za stanovanjsko hišo. Pri oceni podanih razmer se upošteva tudi lega nepremičnine. Od lastnika nepremičnine, ki leži v industrijskem območju, se bo pričakovala višja stopnja tolerance kot od lastnika nepremičnine, ki se nahaja v mirni soseski. Enako bo veljalo v primeru, ko gre za stanovanjski predel ali za obrtno območje,⁸ za stanovanjsko hišo ali stanovanje v večstanovanjski hiši.⁹

V Avstriji pa Feil¹⁰ zagovarja stališče, da so imisije krajevno običajne, če na zadevnem območju iz večine nepremičnin izhajajo podobni vplivi, vendar ne smejo ogroziti zdravja ljudi, ker s tem tako naravo lahko izgubijo.

Do standarda krajevno običajne meje je treba zavzeti kritičen odnos. Tako je sodišče navedlo, da v gosto poseljenih soseskah vsakršnega zastiranja pogleda in omejevanja osončenja zaradi objektov na sosednjih nepremičninah ne bo

⁴ Sodba Višjega sodišča v Kopru, št. Cp 807/2012 z dne 16. januarja 2013.

⁵ Tako F. J. Säcker, nav. delo, str. 657.

⁶ O tem tudi R. Vrenčur, M. Geč Korošec, nav. delo, str. 62.

⁷ Sklep Višjega sodišča v Ljubljani, št. I Cp 747/2001 z dne 27. februarja 2002.

⁸ Sodba Višjega sodišča v Kopru, št. I Cp 231/2000 z dne 26. septembra 2000.

⁹ Sodba Višjega sodišča v Kopru, št. I Cp 403/2006 z dne 19. septembra 2006.

¹⁰ E. Feil, nav. delo, str. 118.

mogoče šteti za prepovedano imisijo.¹¹ Prav tako vplivi gradnje na sosednjo nepremičnino ne bodo prepovedani, če ne bodo presegali krajevno običajne meje, kar velja tudi glede razširitve in nadgradnje objekta.¹² Vplivi, ki presegajo krajevno običajno mero, se upoštevajo še posebej, kadar pri gradnji niso bili spoštovani javnopravni predpisi. V sodni praksi pri nas je tako še vedno uveljavljeno stališče, da bo odvzem svetlobe, sonca in zračnosti sosednji zgradbi pomenil imisijo, če bosta presežena krajevno običajna mera oziroma prag tolerance.¹³

Pri ureditvi imisijskega varstva je treba izhajati iz stališča, da se mora vsakdo prilagoditi značilnostim prostora, v katerem živi. To velja še toliko bolj, če gre za vire imisij, ki so obstajali že v času pridobitve lastninske pravice na nepremičnini. Säcker meni, da dolgotrajno dopuščanje oziroma prenašanje motenj ne more zmanjšati ali odvzeti pravice do zahteve, da se z motenjem preneha.¹⁴ V primeru predhodnega obstoja imisij bo položaj bistveno manj ugoden za tistega, ki se je priselil na to območje, kjer so bili negativni vplivi prisotni že pred njegovim prihodom (*Vorbelastungsprinzip*).¹⁵ Avstrijska pravna teorija je glede tega zavzela stališče, da ne bodo krajevno neobičajne imisije vonja, ki nastajajo zaradi odlaganja na kompostnem kupu v neposredni bližini meje nepremičnin,¹⁶ kar pomeni, da jih je novi lastnik nepremičnine dolžan trpeti.

Sodna praksa pri nas krajevno običajne meje upošteva pri različnih vrstah motenj. Uporaba gospodinjskih strojev v stanovanjskem bloku bo v nočnem času dopustna, razen če čezmerni hrup vznemirja sosedo. Tako čezmernost pa je treba zanesljivo ugotoviti.¹⁷ Mero, do katere je treba trpeti imisije, po mnenju sodišča določajo tako upravni predpisi kot tudi standard krajevno običajne meje.¹⁸ Tu pa se pojavi vprašanje razmerja med javnopravnimi predpisi in krajevno običajno mejo, ki je v praksi najbolj relevantno. Glede hrupa bo v konkretnem primeru treba uporabiti Pravilnik o emisiji hrupa strojev, ki se uporabljajo na prostem¹⁹ in Uredbo o ocenjevanju in urejanju hrupa v okolju.²⁰ Težave lahko nastopijo, kadar bo hrup v mejah predpisanih decibelov,

¹¹ Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, št. I Cp 1041/2013 z dne 26. novembra 2013.

¹² Glej T. Frantar, nav. delo, str. 136–138.

¹³ T. Frantar, nav. delo, str. 132–133.

¹⁴ F. J. Säcker, nav. delo, str. 676.

¹⁵ R. Vrenčur, nav. delo, str. 107.

¹⁶ A. Illedits, nav. delo, str. 216.

¹⁷ Sklep Višjega sodišča v Ljubljani, št. I Cp 1125/1993 z dne 1. decembra 1993.

¹⁸ Tako sodba Vrhovnega sodišča RS, št. II Ips 170/2009 z dne 26. marca 2009.

¹⁹ Ur. l. RS, št. 106/02, 50/05, 49/06.

²⁰ Ur. l. RS, št. 121/04.

pogostnost pojavljanja hrupa pa bo bistveno odstopala od hrupa v preteklosti. Vrhovno sodišče Republike Slovenije je v drugi zadevi navedlo, da določitev mejnih vrednosti dopustne obremenitve okolja z upravnimi predpisi ne izključuje možnosti ugotavljanja škodljivih vplivov (na primer virov sevanja) v pravdi. Po mnenju sodišča so upravni predpisi o dovoljenih količinah imisij orientacija, vendar sodišče načeloma nanje ni vezano.²¹

V primerih, kadar za posamezne vrste imisij ni ustreznega predpisa, je treba upoštevati krajevno običajno mejo ali pa se opreti na standarde oziroma normative o še dopustnih stopnjah v tujih ureditvah (npr. glede smrada).²²

V Avstriji pri oceni, ali glasba bistveno okrne krajevno običajno rabo sosednje nepremičnine, upoštevajo objektivni kriterij samega hrupa ter subjektivni vidik, pri katerem je merilo povprečen stanovalec okrnjene nepremičnine, ne pa posebna občutljivost prizadete osebe.²³ Takšna rešitev bi bila uporabna tudi v naši sodni praksi.

Ocena krajevno običajne mere se tako pri nas kot v tujini presoja v času vložitve tožbe, saj se krajevna običajnost lahko spremeni. Pri tem je v tožbi poleg navajanja abstraktnega dejanskega stanja (npr. zatiranje sence in vlage) treba opredeliti tudi posledice, ki pomenijo škodo.

Pravni standard v določilu 75. člena SPZ je tudi povzročanje znatnejše škode, vendar v tem primeru ni treba, da bi imisije presegale krajevno običajno mero, saj zadošča, da je škoda že nastala. V sodni praksi se je namreč razlika med »preseganjem krajevno običajne mere« in znatnejšo škodo zbrisala.²⁴

Da govorimo o (krajevnem) običaju, mora biti določen način ravnanja prisoten dlje časa, ocenjevati se mora z vidika sosedskega prava za vsak kraj posebej (to velja tudi za manjšo sosesko).²⁵ Tudi v sodni praksi se zakonski termin krajevno običajna mera razlaga tako, da se presoja glede na določeno ožje krajevno povezano območje, pri tem pa se ugotovi način izkoriščanja večjega dela nepremičnin in upošteva prilagajanje novemu razvoju naselij.²⁶ Zapolnitev pravnega standarda mora v vsakem primeru opraviti sodišče, kar je pogoj za pravilno uporabo materialnega prava.

²¹ Prim. sodbo Vrhovnega sodišča RS, št. II Ips 390/2006 z dne 21. februarja 2008.

²² Prim. sklep Višjega sodišča v Ljubljani, št. I Cp 4774/2005 z dne 14. decembra 2005.

²³ A. Iledits, prav tam, str. 219.

²⁴ L. Ude, nav. delo.

²⁵ Prim. A. Berden, v: M. Juhart, R. Vrenčur, nav. delo, str. 384.

²⁶ Tako tudi sodba Višjega sodišča v Kopru, št. I Cp 231/2000 z dne 26. septembra 2000.

3. PRAVNI STANDARDI 133. ČLENA OZ

3.1. Vir nevarnosti in dejavnost, iz katere izvira nevarnost

Pravni standardi so sestavni del določb 133. člena Obligacijskega zakonika (OZ).²⁷ Po prvem odstavku tega člena lahko vsakdo zahteva od drugega, da odstrani vir nevarnosti, od katerega grozi njemu ali nedoločenemu številu oseb večja škoda, ter da se vzdrži dejavnosti, iz katere izvirata vznemirjanje ali škodna nevarnost, če nastanka vznemirjanja ali škode ni mogoče preprečiti z ustreznimi ukrepi.

Jezikovna razlaga te določbe je zapletena in v praksi še vedno povzroča težave. Vir nevarnosti lahko nastane pri opravljanju gospodarske dejavnosti ali v vsakdanjem življenju.²⁸ V preteklosti so med vire nevarnosti šteli daljnovode, če so bili napetostni vodi speljani nad stanovanjsko stavbo, zaradi česar je obstajala stalna ogroženost stavbe in življenja stanovalcev.²⁹ Vprašanja v zvezi z elektromagnetnim sevanjem v okolju še vedno ureja Uredba o elektromagnetnem sevanju v naravnem in življenjskem okolju (Uredba) iz leta 1996, ki bi jo bilo treba posodobiti.³⁰ Uredba med drugim določa mejne vrednosti veličin elektromagnetnega polja v okolju, stopnje varstva pred sevanjem v posameznih območjih naravnega in življenjskega okolja, način določanja vrednotenja obremenitve okolja zaradi sevanja ter ukrepe za zmanjšanje in preprečevanje čezmernega sevanja.

Zastarela tovarniška oprema, kot je v preteklosti menil Vizner, danes verjetno ne pride več v poštev kot izvor požara ali eksplozije, temveč so vir nevarnosti lahko neprimerni prostori za skladiščenje strupov, eksploziva in drugih vnetljivih snovi in podobno.³¹ Vir nevarnosti je lahko tudi zid, ki ga je tožena stranka izpodkopala,³² na to presojo pa ne bo vplivala legalnost ali nelegalnost zgraditve opornega zidu. Tudi legalno zgrajen objekt je lahko, če iz njega izvira škodna nevarnost za okolico, razlog za varstvo po 133. členu OZ.³³

3.2. Vznemirjanje

Pravna ureditev varstva pred vznemirjanjem ima poleg klasične stvarnopravne tudi obligacijskopravno podlago, ki izhaja iz prepovedanega ravnanja. Pojem

²⁷ Ur. l. RS, št. 83/01, 32/04, 28/06 – Odl. US, 40/07.

²⁸ M. Krisper Kramberger, nav. delo, str. 549.

²⁹ S. Cigoj, nav. delo, str. 578.

³⁰ Ur. l. RS, št. 70/1996.

³¹ B. Vizner, nav. delo, str. 623.

³² Sodba II Ips, št. 495/93 z dne 30. septembra 1993.

³³ Sodba II Ips, št. 746/2005 z dne 19. marca 2008.

vznemirjanja po 133. členu OZ ostaja v praksi nejasen.³⁴ V primerjavi s SPZ navedeno določilo ne vsebuje merila »krajevno običajnega«, temveč vznemirjanje obravnava širše, vendar se zdi, da se navezuje na določilo 75. člena SPZ. Tudi Juhart meni, da se – kljub drugačni ubeseditvi vpliva iz okolja – dejansko stanje, urejeno v 75. členu SPZ, in dejansko stanje, urejeno v prvem odstavku 133. člena OZ, prekrivata. Zato se utemeljeno postavlja vprašanje njunega medsebojnega razmerja. Prav tako je po njegovem mnenju pravna narava navedene določbe bližje stvarnopravnim kot klasičnim obligacijskim določbam (med drugim že zato, ker sta prvi in drugi odstavek 133. člena OZ po vsebini podobna negatornemu zahtevku).³⁵ Poleg tega sodna praksa presojo vznemirjanja v primeru tožbe po tem členu bolj ali manj opira na določilo 75. člena SPZ oziroma meni, da je treba določbi 133. člena OZ in 75. člena SPZ razumeti v medsebojni povezavi.³⁶ V preteklosti so vznemirjanje upoštevali le takrat, kadar je pomenilo znatnejši poseg v človeške dobrine, v pravice človekove osebnosti ali pa njihovo ogrožanje, ker so menili, da bi preširoko tolmačenje tega pojma lahko preveč omejevalo posameznike v vsakdanjem življenju.³⁷ Takšen način razmišljanja je še vedno dovolj primeren za sedanji čas, vendar je pri tem treba upoštevati tudi tehnološki in družbeni razvoj.

3.3. Večja škoda in škodna nevarnost

V pravni teoriji in praksi se včasih uporabljata izraza večja škodna nevarnost in grozeča škoda. Vendar pa zakon ne podaja abstraktnih izhodišč za definiranje pojma »večja škodna nevarnost«,³⁸ saj govori le o škodni nevarnosti. Določilo prvega odstavka 133. člena OZ izenačuje škodno nevarnost z vznemirjanjem, kar pomeni, da za varstvo ne zadošča že golo vznemirjanje, temveč mora biti takšno, da lahko iz njega izvira večja škoda. Krisper Krambergerjeva je menila, da bo šlo za večjo škodo vedno takrat, ko bo ogroženo zdravje ljudi ali naravno ravnotežje v okolju.³⁹ Pri tem je bistveno, da mora biti nevarnost nastanka škode konkretna. Tudi po stališčih sodne prakse mora biti ta nevarnost dovolj velika, nastanek škode pa zelo verjeten.⁴⁰ Za škodno nevarnost gre tudi v primerih, ko škoda že nastaja,⁴¹ pri tem pa mora izvor nevarnosti

³⁴ M. Krisper Kramberger, nav. delo (1980), str. 548.

³⁵ M. Juhart, nav. delo (2009), str. 1307.

³⁶ Sodba Vrhovnega sodišča RS, št. II Ips 88/2011 z dne 7. novembra 2013.

³⁷ M. Krisper Kramberger, nav. delo (1980), str. 548.

³⁸ Glej D. Jadek Pensa, v: N. Plavšak, M. Juhart in drugi, nav. delo, str. 766.

³⁹ M. Krisper Kramberger, nav. delo (1980), str. 547.

⁴⁰ Sodba Vrhovnega sodišča RS, št. II Ips št. 337/99 z dne 30. marca 2000.

⁴¹ Sklep Vrhovnega sodišča RS, št. II Ips 191/98 z dne 23. decembra 1998.

pomeniti neposredno nevarnost za nastanek znatne škode na premoženju in ljudeh. Ni dovolj, da je le hipotetičen. Sodna praksa je poskušala te pojme podrobneje opredeliti že v preteklosti. Zvezno vrhovno sodišče je že leta 1979 izoblikovalo usmeritve, kaj naj bi bila večja škoda. Posebna delovna skupina je takrat predlagala, naj se za večjo škodo šteje tista, ki je povzročila smrt, uničila zdravje ali zmanjšala sposobnost za življenje in delo ali pa povzročila večjo škodo na premoženju.⁴² Ta merila formalno niso bila sprejeta, a so jih sodišča začela uporabljati. Čeprav OZ govori o večji škodi, je nejasno, kako jo določiti, če ni splošnega pravila.⁴³ V tem primeru je treba izhajati iz relativnega merila in v konkretnem primeru z vidika konkretne stranke oceniti, ali je škoda, ki ji je nastala, večja škoda.⁴⁴ Ta bo podana, kadar bo posegla v zdravje ljudi, ravnotežje v naravi in prizadela interese, ki so večji od izvajanja določene koristne dejavnosti.⁴⁵

Kaj se šteje za večjo škodo, zakon ne konkretizira, vendar bo pri tem treba upoštevati, da je škoda odvisna tudi od vrste okolja.

3.4. Škoda, ki presega običajne meje

V opredelitvi pojma nedopustnosti škode prvi odstavek 133. člena OZ omenja »večjo škodo«, v tretjem odstavku pa tisto, »ki presega običajne meje«. To pomeni, da je treba škodo, ki presega normalne meje, šteti za nedopustno.⁴⁶

Pojma večja škoda in škoda, ki presega običajno škodo, se vsebinsko ne prekrivata in imata različen pomen, vendar pa bo škoda, ki bo preseгла običajno škodo, večinoma večja škoda.

Pri zapolnjevanju pravnega standarda škode, ki presega običajne mej, je najprej treba odgovoriti na vprašanje, kolikšna je ta meja oziroma običajna obremenitev okolja s tovrstnimi vplivi. To pa v praksi povzroča nejasnosti. Sodišče mora pri presoji tega standarda izhajati iz normalnih meja in normalnih vplivov v okolici posameznega povzročitelja.⁴⁷ Šele odgovor na to vprašanje omogoča nadaljnje presojanje, ali je obremenitev okolja čezmerna. Čeprav za neprijetne vonjave veljavni predpisi ne določajo meje, do katere je dopustno

⁴² S. Cigoj, nav. delo, str. 582.

⁴³ D. Dular, nav. delo, str. 9.

⁴⁴ S. Cigoj, prav tam, str. 581.

⁴⁵ Prav tam, str. 585.

⁴⁶ M. Krisper Kramberger, nav. delo (1983), str. 726.

⁴⁷ V sklepu Višjega sodišča v Mariboru, št. I Cp 651/2012 z dne 12. septembra 2012, je sodišče opozorilo, da tega pravnega standarda ni mogoče zamenjati s pravnim standardom krajevno običajne meje po stvarnopравnih predpisih.

obremenjevati življenjsko okolje, in da za ugotavljanje ter ocenjevanje tovrstnih imisij ni ustreznih normativov, je Vrhovno sodišče RS⁴⁸ zavzelo stališče, da ni mogoče zaključiti, da z njimi ni mogoče kršiti pravice do zdravega življenjskega okolja. V navedeni zadevi je smrad z deponije odpadkov bistveno zniževal kakovost bivalnega okolja tožnikov ter jim kot stalen vir frustracij rušil notranje ravnovesje. Sodišče je poudarilo, »da je trpljenje tožnikov, ki izhaja iz kršitve pravice do zdravega življenjskega okolja, hkrati predstavlja lo škodo, ki presega normalne oziroma običajne meje po tretjem odstavku 133. člena OZ«.

Odškodnina za škodo zaradi imisij, ki presega normalno mejo, bo upravičena samo za del škode nad to mejo. To pomeni, da ne bo obveznosti plačila celotne škode.⁴⁹

Pri ugotavljanju čezmernih vplivov gre za pravno presojo, ki se opravi na podlagi dejanskih ugotovitev ter vprašanja, ali so običajne meje presežene.⁵⁰ Standard običajne (normalne) meje je pravni standard, ki ga mora zapolniti sodišče in ga ne sme prelagati na izvedence. V trditveni podlagi tožbe bo zato treba navesti, kakšno je stanje drugih objektov v soseščini in v čem je stanje objekta tožnikov zaradi vpliva tožencev toliko drugačno od drugih v naselju, da je običajni vpliv ene nepremičnine na drugo presežen.⁵¹

Pravni standard škode, ki presega običajne meje, so izpolnjevale tudi okoliščine, ko je približno 20 do 30 m stran od hiše tožnikov skoraj dve leti delovalo zelo veliko gradbišče z vso gradbeno mehanizacijo. Po cesti tik ob hiši so ves čas gradnje vozili veliki, težki kamioni in je zato prah prihajal v hišo ter onemogočal celo sušenje perila v sami hiši, tresla se je hiša, lestenec pa je padel s stropa. V navedeni zadevi ni šlo za običajne vplive z običajnega gradbišča, ker so opisani vplivi presegali običajne meje. Sodišče je v tej zadevi navedlo, da je pojem neobičajne škode širši in ni omejen na predpisane meje imisij.⁵² Normativna opredelitev običajne meje po tretjem odstavku 133. člena OZ⁵³ se od tretjega odstavka 156. člena ZOR razlikuje zgolj v oznaki »normalne«

⁴⁸ Sklep Vrhovnega sodišča RS, št. II Ips 927/2007 z dne 17. septembra 2009.

⁴⁹ Sklep Vrhovnega sodišča RS, št. III Ips 9/94 z dne 30. marca 1994.

⁵⁰ Sklep Višjega sodišča v Mariboru, št. I Cp 651/2012 z dne 12. septembra 2012.

⁵¹ Tako sodba in sklep Višjega sodišča v Ljubljani, št. II Cp 2600/2010 z dne 13. oktobra 2010.

⁵² Vmesna sodba Višjega sodišča v Ljubljani, št. I Cp 3518/2010 z dne 3. marca 2011. Sodišče je v obrazložitvi navedlo, da so bila dela na gradbišču pri graditvi viadukta bistveno bolj obremenjujoča, kot je to pri običajni graditvi.

⁵³ Tretji odstavek 133. člena OZ določa, da če nastane škoda pri opravljanju splošno koristne dejavnosti, za katero je dal dovoljenje pristojni organ, je mogoče zahtevati samo povrnitev škode, ki presega običajne meje.

meje, koncept pa je ostal enak. To potrjuje sodba Vrhovnega sodišča RS, št. II Ips 940/2007 z dne 24. januarja 2008, v kateri je bilo navedeno, »da življenje v urbanem okolju terja od posameznika ustrezno prilagoditev in toleranco do imisij, a le do normalnih meja«. Normalne meje je opredelilo kot »tiste, ko imisije ne presežejo mejnih vrednosti, sicer je mogoče govoriti o takšnem vplivu na osebnostne pravice posameznika, da so podane okoliščine, ki utemeljujejo nastanek pravno priznane škode na podlagi tretjega odstavka 133. člena OZ«.

Z obsegom tako imenovane normalne škode se je ukvarjalo tudi nemško pravo, ki je za merilo, ali gre za bistveno oškodovanje, upoštevalo razumevanje povprečnega človeka v konkretnih okoliščinah glede na naravo in namen nepremičnine.⁵⁴ V nemškem pravu je zakonodajalec s formulacijo »praviloma« v določilu drugega odstavka § 906 BGB dopustil, da se upošteva tudi subjektivni položaj prizadetih strank.⁵⁵ Za nebistveno oškodovanje gre praviloma takrat, kadar niso presežene v zakonskih ali podzakonskih aktih določene mejne oziroma orientacijske vrednosti za posamezne imisije. To bo takrat, ko niso presežene v javnih predpisih določene vrednosti. Enako velja za vse vrednosti, ki so določene v splošnih upravnih predpisih po § 48 BimSchG⁵⁶ in jih je mogoče tehnično izmeriti.

Tudi pri nas bi bilo smiselno kot objektivno merilo za presojo preseganja običajnih meja upoštevati mejne vrednosti, določene v upravnih predpisih (pri hrupu pa npr. kritične vrednosti hrupa, kot ga povzroča cestni promet, če ne že (nižjih) mejnih vrednosti, kot je pojasnilo Višje sodišče v Mariboru v zadevi I Cp 1887/2008 z dne 14. januarja 2009). V skladu z Zakonom o varstvu okolja (ZVO-1)⁵⁷ je namreč kritična obremenitev s predpisom določena vrednost obremenitve, nad katero so škodljivi vplivi na človekovo zdravje za vse prebivalce verjetni že pri kratkotrajni izpostavljenosti in pri kateri so potrebni takojšnji ukrepi. Merilo za preseganje običajnih meja ne more biti neka povprečna raven (npr. hrup pred zgraditvijo avtoceste, hrup ob cestah).⁵⁸

⁵⁴ Več o tem G. Ring, nav. delo, str. 552.

⁵⁵ BGH Urteil vom 6. 7. 2001 (V ZR 246/00). Dostopno na <lexetius.com/2001,1264> (23. 5. 2014). Kako nadležen je hrup kovaške delavnice in da gre za bistveno oškodovanje, se je sodišče prepričalo na kraju samem.

⁵⁶ Bundes-Immissionsschutzgesetz. Dostopno na <www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bimsg/gesamt.pdf> (23. 5. 2014).

⁵⁷ Ur. l. RS, št. 41/04, 39/06, 92/13.

⁵⁸ V tej zadevi je sodišče navedlo, da čeprav bi morda gola jezikovna razlaga tretjega odstavka 133. člena OZ nakazovala interpretacijo v smeri še dopustnih imisij, pa v razviti, ekološko ozaveščeni in socialni državi ni mogoče sprejeti zdravju škodljivih ravni vplivov.

Ne glede na navedeno različno uporabo izrazov bo v primeru, kadar bo govor o škodi, ki presega običajne meje, treba upoštevati, da gre za večjo škodo. Standard običajne (normalne) meje je tudi v tem primeru pravni standard, katerega vsebino mora zapolniti sodišče.

3.5. Splošno koristna dejavnost

Pravna doktrina in sodna praksa ločujeta med splošno koristnimi dejavnostmi ter dovoljenimi obrati. Pri zadnjih v praksi ni težav. Drugače pa je s splošno koristno dejavnostjo. Skladno z določbo tretjega odstavka 133. člena je označena kot dejavnost, ki jo določeno okolje priznava kot potrebno in koristno ter ne služi le interesom omejenega, vnaprej določenega kroga subjektov.⁵⁹

Nekatere splošno koristne dejavnosti so lahko že zaradi svoje narave moteče za okolje, kot so: koncerti na prostem, športne prireditve, reševalna vozila v bližini bolnišnice, kulturno-prireditveni prostori, komunalne dejavnosti, vzgoja predšolskih otrok ipd. Vrhovno sodišče je v zadevi II Ips 473/2001 s splošno koristno dejavnostjo enačilo tudi javno službo v javnem interesu, ki se opravlja z javnimi sredstvi. Navedlo je, »da kdor živi v mestu, mora sprejeti značilnosti dogajanja z neizbežnimi vplivi okolice. Prednosti so povezane z dejavnostmi, ki so nujni sestavni del funkcioniranja vsakega mesta, hkrati pa se je treba sprijazniti tudi z negativnimi stranmi.« Takšno stališče upošteva razvoj mest in urbanizacijo.

K splošno koristnim dejavnostim bi bilo treba uvrstiti tudi telekomunikacijske storitve⁶⁰ (obstoje oddajnikov in telekomunikacijskih naprav na zgradbi).

Zakon ne določa meril za natančno opredelitev pojma splošno koristne dejavnosti, vendar pa je pri tem treba upoštevati, da se nanaša predvsem na dejavnosti, ki so v javnem interesu.⁶¹ Kot meni Juhart,⁶² ne gre spregledati, da pomeni poseg v lastninsko pravico in njeno omejitev, zaradi česar mora zadostiti podobnemu testu kot razlastitveni posegi. Zato bi bilo po mojem mnenju v takšnih primerih pri presoji standarda splošno koristne dejavnosti in določitvi višine odškodnine treba upoštevati načelo sorazmernosti tako, kot se tehtajo ustavno zavarovani interesi, ki izhajajo iz pravice do zdravega življenjskega okolja.

⁵⁹ Tako sodba Vrhovnega sodišča RS, št. II Ips 473/2001 z dne 30. maja 2002.

⁶⁰ Sodba I Cp 1523/2011 (neobjavljena) v zadevi P 1764/2009-III z dne 21. januarja 2011.

⁶¹ M. Juhart, nav. delo (2009), str. 1311.

⁶² Prav tam.

4. KRAJEVNO OBIČAJNA MERA V PRIMERJALNEM PRAVU

4.1. Nemška ureditev

Nemško pravo imisije ureja v § 906 BGB,⁶³ ki ga štejejo za osrednje pravilo zasebnega imisijskega prava. Okrnitev po tej določbi razumejo kot vsako motnjo zdravja, (fizične) blaginje ljudi, ki živijo v sosedstvu, ali zmanjšanje vrednosti zemljišč ter stvari, vključno z živalmi in rastlinami.⁶⁴ Razumevanje pomena vplivov navezujejo na lokalne običaje, kot jih določa drugi odstavek navedenega določila.⁶⁵ Če so vplivi krajevno običajni, jih je treba sprejeti kot družbeno sprejemljive.⁶⁶ Če omejitve ali vrednosti opredeljujejo že zakoni, predpisi ali splošni upravni predpisi in niso presežene, gre običajno za manjše motnje (prvi odstavek § 906 BGB).

Preseganje teh vrednosti lahko stanje poslabša. Nekaterih fizičnih učinkov objektivno ni mogoče določiti, kadar gre za povečano občutljivost prizadetih ljudi. V takem primeru je tudi nemškimi sodiščem v pomoč izvedenec, razen če so spremembe že navzven vidne (npr. v fiziološkem delovanju rastlin ali živali).⁶⁷ Sem spadajo tudi zmanjšanje osebnega življenjskega prostora in omejitve v stanovanjskem objektu (okna morajo biti poleti ali pozimi večinoma zaprta). Poleg omenjenih objektivnih meril meje med bistvenimi in nebistvenimi okrnitvami določa sodna praksa z oblikovanjem pravnega standarda. Pri tem je bistvenega pomena, kako bo neko imisijo zaznaval povprečni prebivalec prizadetega imisijskega območja.⁶⁸ Nemško zvezno sodišče jo navezuje na

⁶³ Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), dostopno na <www.buergerliches-gesetzbuch.info> (23. 5. 2014).

⁶⁴ E. J. Säcker, nav. delo, str. 827.

⁶⁵ 2) *Das Gleiche gilt insoweit, als eine wesentliche Beeinträchtigung durch eine ortsübliche Benutzung des anderen Grundstücks herbeigeführt wird und nicht durch Maßnahmen verhindert werden kann, die Benutzern dieser Art wirtschaftlich zumutbar sind. Hat der Eigentümer hiernach eine Einwirkung zu dulden, so kann er von dem Benutzer des anderen Grundstücks einen angemessenen Ausgleich in Geld verlangen, wenn die Einwirkung eine ortsübliche Benutzung des Grundstücks oder dessen Ertrag über das zumutbare Maß hinaus beeinträchtigt.*

(2) Enako velja, če je znatno oviranje posledica krajevno običajne uporabe drugega zemljišča in se ne more preprečiti z ukrepi, ki so tovrstnim uporabnikom finančno/ekonomsko naprtljivi. Če mora lastnik trpeti tovrstne vplive, lahko od uporabnika drugega zemljišča zahteva denarno nadomestilo (*Ausgleich*), če vpliv prek naprtljive mere ovira krajevno običajno uporabo njegovega zemljišča.

⁶⁶ E. J. Säcker, prav tam, str. 827.

⁶⁷ Prav tam, str. 829.

⁶⁸ Prav tam.

»dovzetnost povprečnih ljudi«. Pri tem je pomembno, koliko je motena dejanska uporaba zemljišča (pri motnjah z zvokom omenjajo obzirnost do sosedov). Razumevanje imisij se lahko spremeni skladno s splošnimi okoljskimi pogoji in odnosom prebivalstva do stalnih sprememb oziroma krajevnimi običaji.

Za ugotovitev stopnje poslabšanja prizadetega območja je treba pridobiti dokaze o naravi in namenu zemljišča. Ker so učinki odvisni od lokacije prizadetega zemljišča, upoštevajo zasedenost industrijsko-prometnega omrežja. Okr-njenost zemljišča bo večja v daljšem obdobju in ob stalni izpostavljenosti. Tudi čas dneva, v katerem se imisije pojavijo, igra pomembno vlogo. Nočne imisije hrupa zaznavajo za bolj nadležne kot dnevne. Na podeželskih območjih se kot sprejemljiva lokalna praksa upošteva množična prisotnost žuželk, gnojnice ipd., kot lokalni standard industrije pa vibracije naprav in tovarn v bližini stanovanjske hiše, ki povzročajo močnejše tresenje, hrup in onesnažen zrak.⁶⁹

Splošno merilo presoje lokalnih običajev temelji na primerjavi uporabe motech nepremičnine z drugimi v okrožju. Pri oblikovanju nedoločenega pravnega pojma lokalnega običaja je odločilno upoštevanje trenutnega, dejanskega stanja večine primerjanih parcel (*teorija znakov*) in tega, ali je večina zemljišč na tem območju stalno izpostavljena imisijam.⁷⁰ V duhu harmonizacije javnega in zasebnega prava, ki se nanaša na sosedsko pravo, je pomembno prostorsko načrtovanje.⁷¹ Pri presoji lokalnih običajev je bistvena tipična uporaba zemljišč. To pa je dejansko vprašanje. Pomembna je narava uporabe nepremičnine. Obstoječe imisije se pogosto trpijo kot del lokalnih navad, nove imisije pa le, če so nekdanjim podobne, medtem ko so nenadna povečanja imisij z nenavadnimi vplivi načelno prepovedana.⁷²

Primeri sodne prakse kažejo, da se vplivi lahko spreminjajo zaradi tehnološkega napredka. Säcker⁷³ meni, da lahko lokalne običaje spreminja sodobna tehnologija, ki pa mora prilagoditi način proizvodnje tako, da sovpada z dejansko naravo območja. Na koncept lokalnih običajev tudi v Nemčiji vse bolj vplivajo zamisli na področju varstva okolja in ekološke zavesti. Zato je razumljivo stališče, da so pod vplivom neizprosni sprememb.⁷⁴ Lokalni standard hrupa bo na primer drugačen v primeru gradnje in v primeru industrije. Spremembe lokalnega standarda so lahko posledica preoblikovanja razvojnega načrta območja,

⁶⁹ Prav tam, str. 849.

⁷⁰ Prav tam, str. 842.

⁷¹ E. J. Säcker, nav. delo, str. 842.

⁷² Prav tam.

⁷³ Prav tam.

⁷⁴ Prav tam.

kar lahko vzpostavi lokalno navado nekaterih imisij in poveča toleranco (tak primer je športno središče ob jezeru).

Nemško pravo je naredilo korak naprej od našega s tem, ko je za bistvene imisije opredelilo mejne vrednosti, ki jih določajo javnopravni prepisi. Na področju dovoljenih obratov pa je še vedno razdrobljeno, saj je pojem naprav najti tudi v okoljskem zakonu.

Po citirani določbi se morajo imisije trpeti, če so krajevno običajne in jih ni mogoče preprečiti z gospodarsko znosnimi ukrepi. Iz tega razloga so izključeni prepovedni zahtevki v primeru obratov po § 14 BImSchG. To velja za imisije, ki nastajajo zaradi dejavnosti, nujno potrebnih za družbo.

4.2. Avstrijska ureditev

4.2.1. Krajevno običajna mera

Krajevno običajno mero vsebuje drugi odstavek § 364 ABGB.⁷⁵ Po tem določilu lahko lastnik zemljišča prepove sosedu imisije, ki jih povzročajo odpadne vode, dim, plini, toplota, vonjave, hrup, tresljaji in podobni škodljivi vplivi, ki izvirajo s sosedovega zemljišča, kolikor presegajo krajevno običajno mero in znatno omejujejo običajno rabo nepremičnine.

Po mnenju pravnega teoretika Spielbüchlerja⁷⁶ so čezmerne imisije dopustne, če bistveno ne posegajo v običajno rabo zemljišča, medtem ko se prepovedo, če bo običajna uporaba bistveno okrnjena. Sodna praksa za običajno rabo nepremičnin uporablja izraz *ort*, razlagajo pa jo v odvisnosti od okoliščin ter tudi razmer v neposredni bližini obeh nepremičnin.⁷⁷ Pri oceni, ali so imisije lokalno običajne, je bistven čas presoje. Lokalni običaji se na primer upoštevajo, če pride do imisij ob pridobitvi zemljišča oziroma če so bili takrat z njimi prizadeti sosedje. Drugače je v primeru imisij železnic (tako SZ 54/158) ali večjega športnega kompleksa (SZ 52/53), ki oblikujejo naravo območja.⁷⁸ Zato menijo, da je lokalne standarde treba presojati ob upoštevanju uporabe sporne nepremičnine v daljših časovnih obdobjih in sprememb v lokalnih razmerah.⁷⁹ Ponekod skladno z določilom § 364a povečane količine imisij sprejemajo kot

⁷⁵ Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB), dostopno na <www.jusline.at/364a_ABGB.html> (23. 5. 2014).

⁷⁶ K. Spielbüchler, v: Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, nav. delo, str. 401.

⁷⁷ Tako sodbe SZ 45/92, SZ 54/158 in SZ 65/145, v: A. Illedits, nav. delo, str. 137.

⁷⁸ SZ 65/145, v: A. Illedits, nav. delo, str. 136.

⁷⁹ A. Illedits, prav tam, str. 405.

dovoljene, zaradi česar je treba običajno (predvidljivo, normalno) povečanje imisij sprejeti.⁸⁰ To vprašanje se je postavilo v primeru odprtja prenovljenega športnega objekta, ko so bile zaradi športnih dogodkov prejšnje imisije znatno presežene, s tem pa je bil presežen dotedanji lokalni običaj.⁸¹

Pogoje lokalne uporabe zato upoštevajo v dveh časovnih točkah: pri merjenju imisij ob posegu ter v primeru, ko čezmerne imisije vplivajo na uporabo zemljišč. Pri tem so merodajne spremembe v kraju in okolju. To bo odvisno tudi od časa uporabe nepremičnin. Postopno povečanje imisij lahko vpliva na vrednotenje poslabšanj ali meritev, kar lahko sčasoma postane dopustno. Tako lahko postane običajno, normalno, predvidljivo povečanje imisij ob večjih obiskih prenovljenega športnega objekta. Nasprotno pa bodo igre in prireditve v večernih urah pod reflektorji in z zvočniki pomenile povečanje imisij.⁸² Kadar sprememba presega lokalne meje, bo negotovo, ali gre še za običajne meje. Dokazno breme za presežek motenj bo moral nositi tožnik.⁸³

Na oceno dopustnosti vonjav bodo vplivale pogostnost, lokacija, kakovost oziroma intenzivnost smradu. Ker za navedene imisije ni jasnih meja, se ravna po izkušnjah ali podobnih primerih.⁸⁴ V primeru prizadetosti in okrnitve zemljišča zaradi deponije odpadkov na sosednjem zemljišču bo lahko prizadeti lastnik nepremičnine v skladu z drugim odstavkom § 364 ABGB zahteval opustitev nadaljnjih imisij (tu gre za neprijeten vonj in nadloge škodljivcev). Nasprotno pa bo za imisije vonjav v zvezi s kmetijsko in gozdarsko dejavnostjo (npr. zaradi uporabe gnoja in drugih gnojil, ki vstopajo v podtalnico) veljalo, da so del lokalne uporabe, dokler se ne dokaže nasprotno.⁸⁵

Tudi vplive hrupa uvrščajo med posredne imisije, ki pa se, kadar presežejo običajne lokalne ravni in vplivajo na običajno uporabo, prepovedo le, če je nujno. Medtem ko se je sodišče že ukvarjalo s hrupom cerkvenih zvonov, avtomatskega kegljišča in plesne kavarne, je bil problem hrupa s teniških igrišč na vrhovnem sodišču prvič obravnavan v zadevi SZ 65/145. Sodišče je o njem že večkrat razpravljalo in ga v svojih odločitvah omenjalo kot neprijeten »socialni hrup« ter poudarilo, da povzroča znatne oslabitve sosednje nepremičnine. Širjenje hrupa z močjo več kot 55 dB je vrhovno sodišče ocenilo za nedopustno.

⁸⁰ Prav tam, str. 401.

⁸¹ Prav tam, str. 159.

⁸² Tako sodbe SZ 14/224, SZ 50/99 in SZ 65/145, v: A. Illedits, nav. delo, str. 141.

⁸³ A. Illedits, nav. delo, str. 135.

⁸⁴ Povzeto po sodbi vrhovnega sodišča 1 Ob 144/97a z dne 14. oktobra 1997. Objavljeno na <www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JIT_19971014_OGH0002_0010OB00144_97A0000_000> (23. 5. 2014).

⁸⁵ A. Illedits, nav. delo, str. 139.

Kljub temu je menilo, da je treba dopustiti, da se subjekti ukvarjajo s to dejavnostjo skladno z omejitvami (zgraditev pregrade proti hrupu, žive meje, igra v zaprtih prostorih).

Iz avstrijske sodne prakse velja omeniti še nekaj pomembnejših stališč:

- kot prepovedane imisije je sodišče upoštevalo le nerazumne in neželene vplive na sosednje nepremičnine, nastale z odvzemom svetlobe in zraka (tako imenovane negativne emisije). Te imisije so bolj verjetne, kadar v bivalnih prostorih in/ali na vrtu več kot 50 odstotkov dni v letu ne bo sončne svetlobe (OGH 8 Ob 99/06a z dne 31. januarja 2007);⁸⁶
- določbo drugega odstavka § 364 ABGB, ki se nanaša na vpliv hrupa in vonjav, so prenesli v sodno prakso tudi za svetlobne imisije. Učinki svetlobe, ki dosežejo tolikšno jakost, da pomenijo znatno poslabšanje razmer in kakovosti spanja normalno čutečih ljudi, pomenijo bistveno motenost (OGH 1 Ob 96/03 z dne 8. oktobra 2003);⁸⁷
- ograjeno nogometno igrišče na stanovanjskem območju je v skladu z lokalnimi standardi in razumnimi mejami hrupa. Poleg stopnje in trajanja izpostavljenosti sta pomembna tudi tradicija in javni interes (OGH 6 Ob 105/11a z dne 16. junija 2011);⁸⁸
- kot dovolj opredeljen zahtevek upoštevajo zahtevek, ki se opira na zakonsko besedilo (OGH 9 Ob 62/09x z dne 29. oktobra 2009),⁸⁹ pa tudi zahtevek za prenehanje hrupa čez mero, ki moti nočni mir tožnika.⁹⁰ Gre za takšno neprijetnost, ki pri povprečnem človeku bistveno otežuje počitek in spanec.

4.2.2. Dovoljeni obrati

Avstrijsko pravo pravne standarde uporablja tudi pri dovoljenih obratih. Če motnje (imisije) povzroča rudarski obrat ali uradno odobrena namestitev na sosednjem zemljišču na način, ki presega normalne ravni lokalnega, in bistveno poslabšajo običajno rabo nepremičnine, je posestnik upravičen le do

⁸⁶ Dostopno na <www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJR_20070131_OGH0002_0080OB00099_06A0000_002> (23. 5. 2014).

⁸⁷ Dostopno na <www.ris.bka.gv.at> (23. 5. 2014).

⁸⁸ Dostopno na <www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20110616_OGH0002_0060OB00105_11A0000_000> (23. 5. 2014).

⁸⁹ Dostopno na <www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20091029_OGH0002_0090OB00062_09X0000_000> (27. 5. 2014).

⁹⁰ Sodba OGH št. 1 Ob 594/94 z dne 29. avgusta 1994. Dostopno na <www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJR_19940829_OGH0002_0010OB00594_9400000_009> (23. 5. 2014).

odškodnine, tudi če je škoda nastala zaradi okoliščin, navedenih v uradnem pregledu v postopku izdaje dovoljenja (§ 364a ABGB).⁹¹

Kot tipične primere navajajo delovanje elektrarn, visokonapetostne daljnovo-
de in tovarne, ki proizvajajo vnetljive kemikalije, pline, zdravju škodljive hlape,
vnetljive snovi, streliva ipd.

Za uradno odobrene naprave po opredelitvi v § 364a ABGB se štejejo tudi
državne ceste⁹² in vaške poti.⁹³ Vrhovno sodišče za škodo na cestah uporablja
navedeni paragraf deloma neposredno, deloma kot v podobnih primerih.
Ugotovljen mora biti javni interes, poleg tega se v postopku upoštevajo tudi
interesi sosednjih zemljišč. Vse bolj pa se uporablja postopek presoje vplivov
na okolje, ki se je izvajal v ožjem smislu že pred sprejetjem Uredbe o cestah
ter § 364 ABGB, oziroma analogno objektivna odgovornost, čeprav nekateri
trdijo, da ni potrebe po tem pristopu.⁹⁴

Dlje časa trajajoče industrijske imisije lahko vplivajo na stopnjo lokalnih obi-
čajev, kot je bilo odločeno v primerih:

- hrupa helikopterja (OGH 8 Ob 128/09w z dne 22. septembra 2010).⁹⁵ V zadevi je sodišče navedlo, da v smučarski regiji reševalne akcije za zaščito dobrin višje vrednosti, ki potekajo v bližini sanatorija, lahko vplivajo na razvoj »lokalne prakse« v smislu § 364 civilnega zakonika. Sodišče je pri tem tehtalo splošne interese, medsebojno povezanost okolja in strpnost. Iz navedene odločbe je razbrati, da sodišča določbe § 364 in 364a ABGB pogosto razlagajo v povezavi z upravnimi določbami. V zvezi s tem menijo, da »lokalnega standarda« ni mogoče razumeti le statično, temveč ob upoštevanju že ustvarjenega razvojnega potenciala;
- vetrne turbine (OGH 8 Ob 95/11w z dne 20. januarja 2012),⁹⁶ zaradi katere so nastajali hrup, senca in vpliv vrtečih se vetrnic;

⁹¹ *Wird jedoch die Beeinträchtigung durch eine Bergwerksanlage oder eine behördlich genehmigte Anlage auf dem nachbarlichen Grund in einer dieses Maß überschreitenden Weise verursacht, so ist der Grundbesitzer nur berechtigt, den Ersatz des zugefügten Schadens gerichtlich zu verlangen, auch wenn der Schaden durch Umstände verursacht wird, auf die bei der behördlichen Verhandlung keine Rücksicht genommen wurde.*

⁹² A. Illedits, nav. delo, str. 71.

⁹³ Prav tam, str. 72.

⁹⁴ Prav tam.

⁹⁵ <www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20100922_OGH0002_0080OB00128_09W0000_000> (23. 5. 2014).

⁹⁶ <www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20120120_OGH0002_0080OB00095_11W0000_000> (23. 5. 2014).

- obdelave lesa za lesne sekance ali drva (1 R 306.11m). Po mnenju sodišča mora lastnik stanovanjske nepremičnine na kmetijskem območju dopuščati običajne lokalne vplive kmetijskih gospodarstev. Če na industrijskem in gospodarskem območju obstajajo še drugi obrati za predelavo lesa, ti oblikujejo okolico in delujejo na percepcijo ljudi. Vsakdo, ki se naseli na pretežno komercialnem območju, mora sprejeti škodljive učinke komercialne uporabe sosednjih nepremičnin, ker so načeloma obstajali od prej in so neizogibni kljub pomanjkljivosti;⁹⁷
- vpliva železnice (OGH 2 Ob 57/09k z dne 17. februarja 2010).⁹⁸ Razvoj železniškega prometa z visokimi hitrostmi ima po mnenju avstrijske sodne prakse »poseben pomen za učinkovit prevoz z mednarodnimi povezavami ali za lokalni prevoz«. Tega ni mogoče predvideti že v času prodaje nepremičnine. Učinki, ki jih običajno prinaša delovanje železnic, so med okoliščinami, ki oblikujejo naravo krajine, in jih je treba obravnavati kot lokalno prakso.

Omejitve imisij so v avstrijskem pravu deloma podobno kot v nemškem pravu opredeljene s predpisi javnega prava. Zato je določbe § 364 in § 364a ABGB treba razlagati v povezavi z upravnimi določbami.

4.3. Ureditev v Švici

4.3.1. Pomen lokalne uporabe (*der Ortsgebrauch*)

Švica ima koncept imisij urejen v stvarnem pravu v določbi § 684 Zivilgesetzbuch (ZGB). Po drugem odstavku navedenega paragrafa⁹⁹ so prepovedani predvsem vsi škodljivi in glede na lego ter namembnost zemljišča ali glede na krajevni običaj neupravičeni vplivi z onesnaževanjem zraka, slabim vonjem, hrupom, donenjem, tresenjem, sevanjem ali z odvzemom sonca ali dnevne svetlobe.

Po mnenju pravne doktrine je meja med imisijami, ki se lahko prenašajo na sosedo, in tistimi, ki se jih mora posestnik vzdržati (jih preprečiti), v njihovi intenzivnosti.¹⁰⁰ Merila razmejitve med pretirano in zato nezakonito ter dovo-

⁹⁷ <www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?> (22. 4. 2014)

⁹⁸ <www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JIT_20100217_OGH0002_0020OB00057_09K0000_000> (27. 5. 2014)

⁹⁹ W. Fellman: *Übermäßige Immissionen und neue Rechtsbehelfe*. Dostopno na: <www.unilu.ch/files/fellmann-walter> (30. 12. 2013). Pri reviziji stvarnega prava leta 2011 je bilo določilo § 684 terminološko modernizirano in spremenjeno s primeroma navedenimi negativnimi imisijami. Dodan je bil § 679a o odgovornosti lastnika zemljišča in o posledicah negativnih imisij, ki jih povzročajo zgradbe in naprave oziroma oprema.

¹⁰⁰ C. M. Schmid-Tschirren, nav. delo, str. 7.

ljeno imisijo opredeljuje že zakon: škodljivost vpliva, kraj in narava zemljišč ter lokalna uporaba. Ta merila pomenijo pravne standarde, ki jih vsebinsko zapolnjuje sodišče. Pri lokaciji zemljišča gre za vprašanja, na katerem območju so zgradbe zgrajene, kakšni so individualna narava krajine, posebni namen in vrsta rabe zemljišča. Nadalje je pomembno, ali zemljišče leži na stanovanjskem, industrijskem, kmetijskem ali podobnem območju.¹⁰¹

Tako pravna teorija in še bolj praksa se ukvarjata z vprašanjem, ali je imisije treba prenašati. Če bodo imisije opredeljene kot pretirane in bo sproženo sodno varstvo, bo odločitev sodišča morala temeljiti na presoji vseh okoliščin primera na podlagi objektivnih meril in z upoštevanjem dojemanja povprečnega človeka.¹⁰²

Pri ugotavljanju tolerančne meje imisij tudi švicarsko pravo postavlja pogoj, da je treba vzpostaviti ravnovesje med nasprotujočimi si interesi, kakor je to pogosto v sosedskem pravu. Po § 684 civilnega zakonika se zahteva medsebojno usklajevanje interesov, to je med uporabo pooblastil imitiranega posestnika in potrebami sosednjega lastnika. Dolžnost prenašati določene imisije oziroma vzpostavljati ravnotežje opisujejo z izrazom sorazmernost.¹⁰³

Tudi v Švici upoštevajo lokalno uporabo (*der Ortsgebrauch*), ki pomeni, kaj se v ustreznem območju šteje kot običajen vpliv (tudi normalna izpostavljenost), medtem ko je argument časovne prioritete čezmernih imisij nepomemben, ker so za določanje lokalnega standarda ključnega pomena dejanske razmere ob vložitvi tožbe.¹⁰⁴ Lokalna mera imisij se na določenem območju dojema kot dopustna in jo je treba tolerirati. Vendar pa se lahko lokalna uporaba sčasoma spremeni, s tem pa tudi stopnja dopuščanja in ukrepi na tem področju. Zato nekateri¹⁰⁵ poudarjajo, da lokalnih sprememb ni mogoče sprejemati lahkomiselno.

Sodna praksa na podoben način kot pri nas obravnava vprašanja čezmerne škode. Odškodnina ne bo zajela celotne škode, temveč le tisti del, ki presega

¹⁰¹ Prav tam, str. 8.

¹⁰² Prav tam, str. 7.

¹⁰³ N. Haab, 15 k § 684 civilnega zakonika razmišlja, da je vsebina § 684 sestavljena iz »kombinacije strpnosti in sodne prepovedi«. Drugi avtorji, na primer Giger, vidijo le prepoved čezmernega onesnaževanja, kar lahko sproži izražanje interesov, nastalih med sosedji, ali pa kot koncept strpnosti v smislu, da vsak manjši poseg v pravice sosedu ne pomeni že možnosti vložitve tožbe v skladu s § 679 civilnega zakonika; več o tem C. M. Schmid-Tschirren, nav. delo, str. 7.

¹⁰⁴ C. M. Schmid-Tschirren, nav. delo, str. 8.

¹⁰⁵ A. Keller: *Übermäßige Immissionen im Nachbarrecht*, str. 3. Dostopno na <www.birr.ch/upload/file/onlineschalter/bauwesen/Rechtpraxis%20uebermaessige%20Immissionen.pdf> (24. 12. 2013).

meje sprejemljivosti, kar je posledica zvezne sodne prakse (tako tudi odločba BGE 127 III 257).¹⁰⁶ V navedeni zadevi je sodišče zapisalo, da mora tožnik skladno s § 679 ZGB, ki določa objektivno odgovornost, predložiti dokaze o vzročni zvezi med preseženimi imisijami in dovoljeno rabo zemljišč ter škodo, ki je nastala. Navedeni zahtevek je nepogodbeni odškodninski zahtevek, kar pomeni, da pridejo v poštev pravila odškodninske tožbe.

4.3.2. Vloga pravnih standardov v švicarski sodni praksi

a) Pravni standardi negativnih imisij

Za negativne imisije gre, če je v zvezi z uporabo zemljišča, bodisi z zgraditvijo stavbe in gojenjem rastlin bodisi z dobavo snovi ali energije, kot so svetloba, sonce, zrak, veter, voda, radijski ali televizijski sprejem ipd., prizadeta sosednja nepremičnina.¹⁰⁷

Vendar pa vsak hrup in morebitna izguba udobja še nista vzrok okrnitve premoženja, temveč šele, če je presežena standardna dopustna meja, pri čemer upoštevajo čas posegov, nevšečnosti, dovtetnost in podobno.¹⁰⁸ Sodna presoja o tem, ali so imisije čezmerne in ali je škoda znatna, temelji na objektivnih merilih. Odločitev mora temeljiti na razumevanju in občutljivosti povprečnega človeka ter terja tehtanje nasprotujočih si interesov strank, upoštevajoč lokacijo in uporabo položaja in narave ploskve (tako tudi sodba BGE 114 II 230).

Posebna težava so dvojni standardi. To pomeni, ali v postopku presoje uporabiti pravilo javnopravne narave ali komponento zasebnega prava.¹⁰⁹ Schmid-Tschirnova sicer meni, da se razmerje med državo in družbo spreminja, zaradi česar je danes problem dvojnih meril vse manj pomemben,¹¹⁰ kljub temu pa se v sodni praksi to vprašanje še vedno zaznava.

Tako je sodišče v zadevi BGE 126 III 223 z dne 27. marca 2000¹¹¹ odprlo vprašanja imisij iz obratovanja hotela/restavracije ter pomen javnopravnih predpisov

¹⁰⁶ P. Reetz: Ansprüche von miethern und vermietern bei störungen durch benachbarten miethern. Dostopno na <www.wenger-plattner.com/files/downloads/files/5a5ee6f077c6ad6c6a9c0b3687caa462> (23. 5. 2014).

¹⁰⁷ C. M. Schmid-Tschirren, nav. delo, str. 1.

¹⁰⁸ P. Reetz, prav tam.

¹⁰⁹ BGE 96 I 97 ff v: C. M. Schmid-Tschirren, prav tam, str. 81.

¹¹⁰ C. M. Schmid-Tschirren, prav tam str. 82.

¹¹¹ Dostopno na <www.polyreg.ch/d/informationen/bgeleitentscheide/Band_126_2000/BGE_126_III_223.html> (27. 5. 2014). Sodišče je navedlo, da tudi, če se predpostavi, da se upoštevajo lokalni običaji, lokacija in vrsta zemljišča ter vključitev objekta v okolje v obsegu, ki ga dovoljuje zakonodaja, je treba dopustiti zmerno moteč gostinski obrat (*Gastwirtschaftsbetrieb*) na sosednji parceli v okviru zmerne motnje.

pri ugotavljanju, koliko se lahko od tistega, ki je imisijam izpostavljen, pričakuje (»naprtljivost«). Kot nedovoljene zvočne imisije je štelo tiste, ki presegajo raven, ki bi koga zbudila po polnoči (*Weckschwelle*). V tem primeru sodišče ni neposredno ali smiselno uporabilo javnopravnega pravila o hrupu, ker javno pravo upošteva druge referenčne vrednosti, in sicer skupine posameznikov s povečano občutljivostjo na področju okoljskega prava (drugi odstavek § 13 Zakona o varstvu okolja z dne 7. oktobra 1983), v primerjavi z dojemanjem povprečne osebe v zasebnem pravu, niz splošnih standardov in tudi zaščito proti onesnaževanju zraka.

V primeru BGE 126 III 452 z dne 18. maja 2000¹¹² se je sodišče ukvarjalo s problemom, ali je mogoče govoriti o negativnih imisijah, ko sta sosednjemu zemljišču odvzeta svetloba in pogled izključno zaradi obstoja zgradbe ali nasada.

V zadevi 5A_648/2010 z dne 17. januarja 2011¹¹³ je zvezno sodišče v zvezi z izpusti iz kamina (imisije vonja, dima) ter čezmernega vplivanja na sosednje zemljišče poudarilo, da morajo biti dokazi dejanske narave. Sodišče se je ukvarjalo z vprašanji, kaj so učinki, kako intenzivni so, kako pogosto se pojavljajo, kakšen vpliv bodo imeli na sosednje nepremičnine in njegove prebivalce in kaj je skupno na ustreznem prostoru. Pravno vprašanje pa je bilo, ali so bili vplivi na ravni lokalno običajnih ali pa jih je treba šteti za pretirane in ali je sodišče v svojih ugotovitvah našlo pravi koncept (pravni standard) za oznako pretirani (čezmerni). Ker se imisije dima presojujejo v skladu z javnim pravom, se upoštevajo priporočila kot pomemben kazalnik pri celoviti presoji določenega dejanja (npr. pri območjih načrtovanja in gradnji).

b) Pravni standardi idealnih imisij

Pri idealnih imisijah gre za delovanje vseh vplivov na človekova občutja. Švicarska teorija in sodna praksa idealne imisije subsumirata pod določbo o prepovedanih imisijah iz drugega odstavka § 684 ZGB z argumentacijo, da jih zakonsko besedilo ne omejuje na telesne oziroma pozitivne imisije, saj šteje, da so prepovedani vsi škodljivi čezmejni vplivi.¹¹⁴

V nasprotju s švicarsko zakonodajo idealne imisije po nemškem pravu običajno pomenijo »vznemirjanje« po določbi § 906 BGB. To mnenje je sprejela večina doktrin, ki menijo, da gre za vplive prek čutnih zaznav. Iz tega razloga se lahko upoštevajo zgolj kot učinki na čustvenem življenju.

¹¹² <relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?lang=de&zoom=&type=show_document&highlight_docid=atf%3A%2F%2F126-III-452%3Ade> (27. 5. 2014).

¹¹³ <www.servat.unibe.ch/dfr//bger/110117_5A_648-2010.html> (27. 5. 2014).

¹¹⁴ C. M. Schmid-Tschirren, prav tam, str. 122.

Švicarsko zvezno sodišče je, ko je prvič odločalo o nematerialnih imisijah¹¹⁵ (negovalnega doma za kronične bolnike in neozdravljive bolne), potegnilo mejo med obveznostmi toleriranja in obrambnimi pravicami sosedov. Navedlo je, da je to upravičeno »samo skladno z zahtevami, ki izhajajo iz potreb človeškega življenja«. Od izdaje te odločbe naprej zvezno sodišče v stalni praksi tolmači predpostavke idealnih vplivov v skladu s tem členom. Tako je tudi v zadevi BGE 79 II 54 menilo, da »sta klavnica v neposredni sosesčini in s tem povezano delovanje neprimerna ne le za preobčutljive ljudi, ampak tudi za posameznike z normalno, povprečno občutljivostjo«. Podobno argumentacijo je uporabilo tudi v primeru bizarne skulpture železa (Metzlerjev kip) na robu terase (Bger.5.C.218/1990), ki ga je opredelilo kot nezakonito imisijo.

c) Imisije gradbenih dejavnosti (*Bauimmissionen*)

Navedene imisije nastajajo med graditvijo objektov in vplivajo na sosednje nepremičnine. V doktrini in sodni praksi razvita merila, kot so lokacija in stanje nepremičnin, okolje, lokalna navada, upoštevajo tudi pri presoji teh imisij ter imisij, ki jih povzročajo najemniki pri preurejanju prostorov.¹¹⁶ Imisije z gradbišč v soseskah pogosto vodijo do vibracij in hrupa v stanovanjih. Te težave so povezane z dnevno minimalno potrebo po počitku in zasebnem življenju, ki tako nista več zagotovljena.

Namen standarda, opredeljenega v določilu § 684 ZGB, je v zagotovitvi sosedskega miru in zaščite gospodarske rabe zemljišč. Zadnja komponenta je posledica razvoja industrijskega in tehnološkega napredka v primerjavi s preteklimi časi.

Bližina sosednjega zemljišča v primerljivih pravnih ureditvah narekuje posebno vzajemno obravnavo med sosedmi. Sosedsko pravo namreč ščiti sosedsko skupnost ter določa omejitve in prepovedi uporabe nepremičnin na način, ki bi škodoval njihovim sosedom ali povzročal pretiran vpliv na parceli. Švicarska pravna doktrina in sodna praksa pravne standarde uporabljata pri opredelitvi vseh vrst imisij in tudi pri zapolnjevanju kriterija krajevno običajne meje. Slednje pa je skupno vsem primerjanim ureditvam.

5. SKLEP

Primerjava med standardi imisijskega prava je pokazala, da se na splošno uporabljajo za razmejevanje med dopustnimi in prepovedanimi imisijami glede na to, da so navedeni v določbah, ki opredeljujejo prepovedane imisije. Tako BGB

¹¹⁵ BGE 42 II 446 ff v: C. M. Schmid-Tschirren, prav tam, str. 124.

¹¹⁶ Prav tam.

v § 906 ločuje med bistvenimi imisijami, ki so prepovedane, in nebistvenimi, ki jih je treba dopuščati. Avstrijski ABGB v § 364 dopustnost imisij opira na krajevno običajne mere. Podobno določilo se je ohranilo tudi pri nas v 75. členu SPZ. Čeprav se v nemški pravni teoriji in sodni praksi uporablja izraz lokalni običaj, v avstrijski lokalni standard in v švicarski lokalna uporaba, je vsem skupno navezovanje na krajevno običajne meje. Iz primerjalnega pregleda je namreč razvidno, da gre za zapolnjevanje pravnega standarda. Vse navedeno kaže na podobnost z našo ureditvijo.

Glede na to, da je za primerjane ureditve značilen čisti stvarnopravni pristop k urejanju imisij, pri nas pa je civilnopravna ureditev imisij določena tako v SPZ kot v OZ, bi bilo tudi pri nas treba razmišljati o njihovi ureditvi na enem mestu, v civilnem zakoniku. Argument, kot je bilo že nakazano, je v tem, da so določbe 133. člena OZ bližje stvarnopravnim izhodiščem. Poleg tega sodna praksa povezuje določbi 133. člena OZ in 75. člena SPZ ter meni, da ju je treba razumeti v medsebojni povezavi. Dodaten razlog pa je tudi v tem, da je tudi avstrijska ureditev že dodala splošno koristne dejavnosti med stvarnopravne določbe.

Merilo »običajne meje« se pri nas uporablja tudi v obligacijskem pravu pri presoji protipravnosti škode, vendar pa je ni mogoče zamenjevati s krajevno običajno mejo po določbah SPZ. Po tretjem odstavku 133. člena OZ je mogoče zahtevati povrnitev le tiste škode, ki presega (normalne) običajne meje. Določila navedenega člena sicer pomenijo konkretizacijo ustavne pravice do zdravega življenjskega okolja ter dajejo obligacijskopravno varstvo, ki je širše kot stvarnopravno, kar pa ne pomeni, da zakonskih določb ne bi bilo mogoče vsaj posodobiti in z manjšo razdrobljenostjo prispevati k lažjemu razumevanju imisij ter s tem pravni varnosti.

Analiza primerjanih pravnih ureditev in zlasti njihove sodne prakse je nakazala, da sodišča vsebino pravnih standardov zapolnjujejo na podoben način kot pri nas. Pravni standardi v sodobni družbi pridobivajo večji pomen, saj se s tem dosega stalno prilagajanje prava razvijajočim se odnosom, kljub temu pa je še vedno dopuščena individualizacija v vsakem posameznem primeru.

Literatura

- Stojan Cigoj: Komentar Zakona o obligacijskih razmerjih, I. knjiga. Časopisni zavod Uradni list SRS, Ljubljana 1984.
- Drago Dular: Protipravnost kot element nepogodbene odškodninske odgovornosti, v: Podjetje in delo, (2011) 8, str. 9.
- Tone Frantar: Stvarno pravo. Gospodarski vestnik, Ljubljana 1993.
- Erich Feil: Privates nachbarrecht und Immissionen – Eine systemtische Darstellung für Praxis, 3. Auflage, Linde-Verlag, Dunaj 2007.
- Alexander Illedits, Karin Illedits-Loehr: Nachbarrecht. Orac Verlag, Dunaj 1999.
- Dunja Jadek Pensa, v: Nina Plavšak, Miha Juhart in drugi: Obligacijski zakonik s komentarjem (splošni del), 1. knjiga. GV Založba, Ljubljana 2003.
- Miha Juhart, Matjaž Tratnik, Renato Vrenčur: Stvarnopravni zakonik (SPZ) s komentarjem. GV Založba, Ljubljana 2004.
- Miha Juhart: Zahtevki zaradi opravljanja splošno koristne dejavnosti, v: Podjetje in delo, (2009) 7, str. 1302–1311.
- Marija Krisper Kramberger: Imisije v novi pravni ureditvi, v: Združeno delo, (1980) 5, str. 549.
- Marija Krisper Kramberger: Industrijske imisije, v: Združeno delo, (1983) 5, str. 726.
- Gorazd Kušej: Uvod v pravoznanstvo, 4., izpopolnjena izdaja. Ljubljana 1973.
- Gerhard Ring: Grundriß des Nachbarrechts, Berlin Verlag, Arno Spitz, Berlin 1997.
- Franz Jürgen Säcker: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 6, 5. Auflage. Verlag C. H. Beck, München 2009.
- Bogomir Sajovic: Premoženjskopravno razmerje. Pravna fakulteta v Ljubljani, Založba, Ljubljana 1975.
- Christina Maria Schmid-Tschirren: Die negativen Immissionen im schweizerischen Privatrecht. Stampfli Verlag, Bern 1997.
- Karl Spielbüchler: N. 4 zu § 364 ABGB, v: Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch Rummel, 1. Band. Dunaj 1990, str. 401.
- Lojze Ude: Oblike procesnega varstva pravice do zdravega okolja, v: Pravne možnosti varovanja skupinskih interesov ljudi za zdravo okolje, Inštitut za civilno, primerjalno in mednarodno zasebno pravo, Maribor 1996, str. 9–18.
- Boris Vizner: Komentar Zakona o obligacionim odnosima, Zagreb 1983.
- Renato Vrenčur, Martina Geč: Omejitve lastninske pravice v sosedskih razmerjih, v: Pravni letopis, 2009 (2010), str. 62.

AVTORSKI SINOPSIS

*Authors' Synopses**Izvirni znanstveni članek*

UDK: 347.241

ZEILHOFER OREHEK, Ksenija: Pravni standardi imisijskega prava**Pravnik, Ljubljana 2014, let. 69 (131) št. 7-8**

Prispevek opredeljuje pomen pravnih standardov in vlogo sodišča pri zapolnjevanju njihove vsebine. Opozarja na razpršenost normativne ureditve imisij v pozitivnem pravu in se osredotoča na aktualne probleme teh standardov v sodni praksi. Številnost in nejasnost nekaterih pravnih standardov, ki jih ponuja slovenska zakonodaja, primerja s pravno ureditvijo nemškega kroga. S predstavitvijo normativne ureditve imisij v nemški, avstrijski in švicarski pravni ureditvi, zlasti pa njihove pravne teorije in sodne prakse, nakaže, da je pravne standarde mogoče poenotiti in urediti na enem mestu. Takšna rešitev bi bila mogoča v enotnem civilnem zakoniku. V našem pravnem sistemu, ki ima stvarno- in obligacijskopravne temelje, pa mora sodna praksa skrbeti za pravilno oblikovanje in enotno uporabo teh pravnih standardov.

Original Scientific Article

UDC: 347.241

ZEILHOFER OREHEK, Ksenija: Legal Standards in Emission Law**Pravnik, Ljubljana 2014, Vol. 69 (131), Nos. 7-8**

The author presents the importance of legal standards and the role of the courts in filling their content. It draws attention to the diversification of the regulatory framework of legal standards of emission law and focuses on current problems with these legal standards in practice, with regard that the courts have already adopted single positions on certain dilemmas. The author compares the multiplicity and vagueness of some of the standards offered by the Slovenian legislation with the legal regulation of Germanic countries. The article highlights the legal terminology in German, Austrian and Swiss legal systems, where it, in particular with the analysis of their case-law, indicates that it is possible to unify legal standards. Such a solution would be possible in the case of a uniform civil code. However, until then, it is the jurisprudence, which will have to take care of the design and the uniform application of legal standards, which are in the Slovenian legal system based on property law and law of obligations.